

АНОТАЦІЯ

Кобюк Ю.М. Професійна підготовка майбутніх вчителів початкових класів в університетах Австралії. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки» – Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна Національної академії педагогічних наук України, Київ, 2021.

У дисертації «Професійна підготовка майбутніх вчителів початкових класів в університетах Австралії» визначено та науково обґрунтовано особливості організації, змісту, форм і методів професійної підготовки майбутніх вчителів початкових класів в університетах Австралії та окреслено можливості творчого використання конструктивних ідей австралійського досвіду в освітньому просторі України.

Актуальність проблеми дослідження зумовлена необхідністю підготовки вчителя початкових класів нової генерації, який, відповідно до інтеграційних устремлінь української системи освіти до світового освітнього простору, процесів глобалізації та інтернаціоналізації, реалізації Концепції «Нова українська школа» буде здатен на основі компетентнісного підходу й педагогіки співробітництва формувати в школярів ключові компетентності людини XXI століття. У цьому контексті актуальним та необхідним є врахування результатів наукових пошуків та інноваційних ідей зарубіжного досвіду, зокрема, австралійського. Звернення до досвіду Австралії обґрунтовується низкою чинників, серед яких: високий рівень економічного розвитку, лідерські позиції країни на світовому освітньому ринку, потужна законодавча та нормативно-правова база щодо професійної підготовки вчителя, осучаснення програм

підготовки вчителів, ефективна співпраця університетів та шкіл задля отримання якісного професійного досвіду та ін.

На основі студіювання наукових джерел було проаналізовано стан опрацювання проблеми професійної підготовки вчителів початкових класів в університетах Австралії у педагогічній теорії та практиці і зроблено висновок, що зазначена проблема не дістала належного висвітлення у сучасному науково-освітньому дискурсі.

Систематизовано понятійно-термінологічний апарат дослідження та уточнено зміст базових понять: «професійна підготовка вчителя», «професійна підготовка вчителя початкових класів», «професійна компетентність вчителя», «професійна компетентність вчителя початкових класів», «професійний досвід», «професійний стандарт вчителя».

Простежено генезу професійної підготовки вчителів початкових класів в університетах Австралії і встановлено, що її становлення і розвиток зумовлюється як зовнішніми (процеси глобалізації, інтеграції, технологізації), так і внутрішніми (реформування системи освіти, вимоги до сучасного вчителя, потреби австралійського суспільства, школи, батьків тощо) чинниками. Показано, що методологічною основою здійснення професійної підготовки вчителів початкових класів є гармонійне поєднання системного, синергетичного, компетентнісного, особистісно орієнтованого, інтегративного, діяльнісного, культурологічного і рефлексивного підходів.

З'ясовано, що нормативно-правові засади професійної підготовки майбутніх вчителів початкових класів в Австралії характеризуються розробленістю законодавчого забезпечення на рівні національного уряду країни та урядів штатів і територій, яке постійно оновлюється та вдосконалюється відповідно до швидкоплинних вимог суспільства до сучасного вчителя. Доведено, що Національні професійні стандарти для вчителів встановлюють

вимоги до організації професійної підготовки майбутніх вчителів початкових класів та слугують основою оцінки її якості.

Визначено, що особливостями структури професійної підготовки майбутніх вчителів початкових класів, що забезпечують її високу ефективність та інноваційність є: триступеневість (бакалавр-магістр-доктор), диверсифікація форм набуття освіти (денна, заочна, дистанційна, мультикампусна), гнучкість, відкритість, орієнтованість на задоволення потреб початкової освіти. Професійна підготовка вчителів початкових класів здійснюється на педагогічних факультетах 37 державних та двох приватних університетів.

Відповідно до провідних принципів організації професійної підготовки майбутніх вчителів початкових класів, таких як: неперервність, гуманізація, професійна спрямованість, диверсифікація, професійна мобільність, практикоорієнтованість та інноваційність конкретизовано зміст, форми, методи та технології навчання.

На основі вивчення та аналізу навчальних планів і програм професійної підготовки вчителів початкових класів в університетах Австралії встановлено, що основними принципами формування змісту професійної підготовки є принципи міждисциплінарності, мультикультурності, цілісності, наукової та практичної значущості, проблематизації, індивідуалізації, варіативності, прогностичності. Зазвичай зміст професійної підготовки вчителів початкових класів представлено 6-ти циклічною моделлю, що містить загальнонауковий, професійно-педагогічний, психологічний, методичний, соціально-виховний та практичний цикли освітніх курсів. Їх засвоєння сприяє формуванню пізнавально-інтелектуальної, організаційної, діагностичної, комунікативної, методичної, дослідницької, психологічної та інших компетенцій. Важливою складовою навчальних планів професійної підготовки майбутніх вчителів початкових класів є кілька видів педагогічної практики: короткотривала

поденна практика-спостереження без відриву від навчання; активна практика з відривом від навчання; неперервна практика (стажування) на останньому курсі навчання. Педагогічну практику визначають як набуття професійного досвіду. Особливу роль відіграє взаємодія майбутнього вчителя з ментором, який забезпечує керівництво, наставництво та підтримку в процесі педагогічної практики. Показано, що у професійній підготовці австралійського вчителя початкових класів важливе місце займає науково-дослідницька робота: участь у дослідницьких проєктах, виступи на науково-практичних конференціях, написання статей тощо.

Виявлено, що ефективність професійної підготовки майбутніх вчителів початкових класів в університетах Австралії забезпечується інноваційністю, інтерактивністю, диверсифікацією, студентоорієнтованістю, проблемноорієнтованістю, дослідницькою спрямованістю форм, методів, технологій навчання; гармонійним поєднанням традиційних (лекція, семінарське заняття, практикум, екскурсія тощо) та інноваційних (семінар-дискусія, тренінг, проблемна лекція, лекція-візуалізація, рольова гра, диспут, тощо) форм навчання; пріоритетністю технологій інтерактивного, проєктного, групового, особистісно-орієнтованого навчання, технології навчання дією, основою яких є проблемно-пошукові (кейс-метод, метод круглого столу, аналізу ситуацій, імітаційного моделювання тощо) та евристичні (дискусія, метод мозкової атаки, евристична бесіда тощо) методи навчання; активним впровадженням технологій дистанційного та електронного навчання. Розкрито значення методу проєкту, педагогічного есе, портфолію, рефлексивного аналізу до оцінюванню теоретичної і практичної підготовки майбутніх вчителів початкових класів в університетах Австралії.

Досліджено особливості професійної підготовки вчителів початкових класів в Україні, виявлено подібні (ступенева структура педагогічної освіти,

осучаснення змісту професійної підготовки, організація навчання за кредитно-модульним принципом, професійна спрямованість навчальних програм та ін.) й відмінні (розробленість законодавчо-нормативної бази, наявність стандартів підготовки, можливість здобувати педагогічну освіту різними шляхами, особливості організації здобуття професійного досвіду, діджиталізація, вимоги до випускників та ін.) риси професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів в Австралії й Україні.

Окреслено можливості творчого використання прогресивних ідей австралійського досвіду у реформуванні сучасної системи підготовки майбутніх вчителів початкових класів в Україні за двома рівнями:

національний рівень – урегулювання нормативно-правового забезпечення з огляду на швидкоплинні вимоги українського суспільства до вчителя початкових класів; підвищення соціального статусу та престижності професії вчителя початкових класів; створення нормативно-правової бази для функціонування професійних об'єднань вчителів; здійснення модернізації технологічного забезпечення закладів вищої педагогічної освіти; розробка механізмів забезпечення якості професійної підготовки вчителя початкових класів; створення умов для неперервного професійного розвитку вчителів початкових класів; удосконалення процедури акредитації освітніх програм та сертифікації вчителів; сприяння професійній мобільності викладачів та студентів; залучення їх до міжнародних проєктів з метою обміну досвідом;

інституційний рівень – активне використання моделей змішаного, дистанційного, онлайн навчання у підготовці вчителів; удосконалення змісту підготовки майбутніх вчителів початкових класів відповідно до сучасних потреб суспільства, передового зарубіжного досвіду; забезпечення варіативності, міждисциплінарності, мультикультурності та практичної спрямованості навчальних планів та програм; посилення практичної підготовки;

збільшення кількості годин на педагогічну практику; активне впровадження інноваційних форм, методів, технологій навчання, у тому числі дистанційного та електронного, а також інтерактивного та дослідницького навчання; залучення студентів до активної участі в проєктах, грантах, літніх школах, науково-практичних масових заходах різного рівня з метою активізації їхньої науково-дослідницької діяльності; посилення соціального партнерства між державою, університетом та школою з метою узгодження вимог та підходів до професійної підготовки вчителів початкових класів.

Визначено перспективні напрями подальших педагогічних розвідок.

Наукова новизна і теоретичне значення одержаних результатів полягає в тому, що: *вперше* в українській педагогічній науці професійна підготовка вчителя початкових класів в університетах Австралії стала предметом комплексного дослідження з урахуванням соціально-економічних, суспільно-політичних і педагогічних чинників; окреслено особливості організації (багаторівневість структури, розробленість законодавчого забезпечення, соціальне партнерство між державою, університетами та школами, послідовність, відкритість, варіативність моделей та можливостей здобуття педагогічної освіти, прозорість механізмів вступу, стандартизація професійної підготовки, визначення вимог до педагогів за трьома напрямками, упровадження чотирьох етапів кар'єри, менторства), змісту (пріоритетність 6-ти циклічної моделі, акредитація освітніх програм, міждисциплінарність, мультикультурність, інтеграція теорії та практики, наукова та практична значущість, проблематизація, акцентування на професійному досвіді, прогностичність), форм та методів навчання (диверсифікація, інноваційність, інтерактивність, дослідницько-орієнтованість, студентоорієнтованість, проблемноорієнтованість, гнучкість, діджиталізація); здійснено порівняльно-педагогічний аналіз професійної підготовки майбутніх вчителів початкових

класів в університетах Австралії та України; окреслено можливості творчого використання конструктивних ідей австралійського досвіду в системі професійної підготовки майбутніх вчителів початкових класів в Україні на національному та інституційному рівнях; *подальшого розвитку* набули положення щодо становлення та розвитку педагогічної освіти Австралії; забезпечення якості професійної підготовки майбутніх вчителів початкових класів; значення компетентнісного підходу у професійній підготовці вчителя; *уточнено зміст* базових понять дослідження: «професійна підготовка вчителя початкових класів», «професійна компетентність вчителя початкових класів», «професійний стандарт вчителя» та ін.; *до науково обігу введено* маловідомі й раніше невідомі англомовні джерела, історичні документи та факти, що стосуються професійної підготовки майбутніх вчителів початкових класів в Австралії.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає у розробленні та впровадженні в освітню практику методичних рекомендацій «Професійна підготовка майбутніх вчителів початкових класів: досвід Австралії для України». Матеріали дослідження можуть бути використані для розробки нових та оновлення існуючих навчальних курсів та програм з педагогічних дисциплін для підготовки вчителів початкової школи та слугувати імперативами для модернізації освітньої діяльності освітніх закладів I-IV рівнів акредитації в контексті інтеграції до світового освітнього простору. Результати наукового пошуку стануть корисними магістрантам, аспірантам, докторантам у наукових дослідженнях з порівняльної педагогіки, теорії та історії педагогіки, педагогіки вищої школи тощо.

Ключові слова: професійна підготовка вчителя, учитель початкових класів, університет, зміст, форми і методи навчання, професійний досвід, професійні стандарти вчителя, Австралія.